

ספור פשוט / ש"י עגנון

יש ומגדירים את הספור "ספור פשוט" כיצירת מופת של הרומאן הריאליסטי העברי הראשון, ויש ומגדירים אותו כנובלה, העוסקת בחיי החברה היהודית בגלות במבט ריאליסטי, אך בהנמקות פסיכולוגיות של הנפש האוהבת עד כדי טירוף הדעת. תפיסה זאת של תיאור מהלכי נפש, במאבקים שבין הדורות, בין דור העבר המושתת על ערכים מסורתיים-דתיים, אך הבטוח בעיני עצמו ובמסגרת החברתית שיצר לעצמו, לבין דור העתיד המודרני, יחסית לתקופתו, אולם אינו יכול עדיין להשתחרר מכבלי האבות, זוהי תפיסה שעגנון הצליח לארוג במבנה של רומאן ריאליסטי-פסיכולוגי, כשהמוטיב המרכזי בנובלה זו הוא כאמור: מאבק בין דורות על סדרי החברה והנורמות שלה, בין הסתגרות בכבלי הדת ומסורת ודפוסי התנהגות נוקשים (כמו זיווגים ושידוכים) לבין הראיה היותר אישית ומודרנית של דור הבנים. מאבק שמוליד התפוררות איטית, אך בטוחה, של המסגרת החברתית של הקהילה המסורתית היהודית בגלות.

תקציר הרומאן:

הרומאן חושף בפנינו את הדמויות העיקריות במלוא ערוותן והחידלון של כל אחת מהן: חיים הכט, אביה של בלומה, נפטר ואינו משאיר בידי האם אלא לשולח אותה לקרובי משפחה בעיר שיבוש כדי שאולי יתמזל מזלה, תמצא שידוך טוב וגם תתפרנס על ידם. צירל וברוך מאיר הורוביץ. בנם, הירשל מחזר אחריה. אימו מתערבת, "מצילה" אותו מנישואים פחותים ומשיאה אותו לאישה במעמדו (מינה צימליך). הירשל משתגע מכך שלא מימש את אהבתו ונזקק לטיפול אצל רופא נפש (ד"ר נגזום). לבסוף הירשל חוזר לאשתו, מתנער מתשוקתו לבלומה ומצליח לבנות חיי משפחה בריאים עם אשתו.

הסיפור הוא סיפור אהבה; ניסיונו של אדם לממש את אהבתו בחברה שאינה מכירה באהבה כערך ואינה מכירה בזכותו לממש את עצמו בדרך שתביא לפגיעה ביסודותיה: הדת, ערכים כלכליים וחלוקה למעמדות. הסיפור מציב את השאלה מה קודם למה: אינדיבידואליות מול קולקטיביות האם יכול הירשל להינצל מגורלו או שגורלו נתון בידי החברה?! הרומאן כרומאן פסיכולוגי: עיקר הרומן בגיבור, הירשל שויתר על אהבתו, ויתור שהביא לטירופו. גורלו מיטלטל בין הגורל לבין ההכרעה.

הרומן כרומן חברתי: הקונפליקט המרכזי ברומן הוא חברתי, מקורו במלחמת הדורות. החוויה האישית הנאבקת (או שאינה נאבקת) בחוויה הקולקטיבית. רגש חיים חדש מתקומם על הישן. הסיפור מציג את סיפורה של העיר שבוש, מסורותיה של שבוש והתגלות הפְּרָצוּת הראשונות בחומתה: הסוציאליזם, תנועת ההשכלה, הציונות, תפיסות חדשות ושוונות של הצעירים משל דור המבוגרים. הזמנים משתנים בְּשִׁבוּשׁ ומעמדה של הדת יורד, כמו גם מעמדם של ערכים מוסריים. שבוש מתפתחת מבחינה כלכלית, סוחריה מתעשרים ונקבעת חלוקה מעמדית. ניסיונותיה של החברה לשמור על מסגרותיה הקבועות שוחקות את החברה ואת היחיד. אם הוא מורד הוא נחשב למשוגע ואו מת.

בסיפור ישנה ביקורת על התנהגותה, ערכיה ומנהגיה של החברה, אך לצד זה קיימת התבוננות נוסטלגית הרואה את מעלותיה כמו עזרה לזולת, חיים חברתיים, שמירה על המסורת הדתית וסולידריות. החברה מוצגת ככזו שהכסף הוא הערך המרכזי שלה. (בידי צירל הממון ולכן בידה

הכוח לכוון את עולמו של הירשל). הרומן מציג קונפליקטים שבין יחיד לחברה, אדם וגורל- מאפיינים נפוצים של הרומן של סוף המאה ה-19. ייחודו של עגנון מתבטא בעיצוב המפורט של הקונפליקטים באמצעות רשת סבוכה של מוטיבים שחלקם משמשים לעיצוב חיי הנפש וחלקם לעיצוב ההקשר החברתי.

דמותו של הירשל: הרומן מתאר את קורות חיי הירשל מתקופת בגרותו (גיל 16) ומתמקד בתסביכים הרגשיים אליהם הוא נקלע ביחסיו עם נשים. הירשל הוא בן למשפחת בורגנים אך אינו מוצא את מקומו במעמד הזה. הדבר מתבטא בסלידתו מעבודה בחנות ואולי אף התאהבותו במשרתת. הוא מצוי בגיל בו הוא נתון בסערות רגשיות ובקונפליקטים רבים: הקונפליקט המרכזי שלו מתבטא ביחסיו עם אימו השולטת בחייו, שוללת ממנו את מימוש העצמי ואינה מתפקדת כאם. הוא נתון למרותה המוחלטת של אימו אולם עולמו הפנימי סוער. הוא נכנע לאימו אולם הסתירה הפנימית בליבו מתגברת ומובילה אותו בסופו של דבר לשיגעון.

הוא מתנהג בפסיביות, עצור מבחינה רוחנית. קיים פער מהותי בין מחשבותיו למעשיו. בנפשו של הירשל מתרחשים שינויים רבים עקב מספר אירועים דרמטיים: דחיית אהבתו הראשונה, התגברות שנאתו לאשתו, התמכרותו לאהבת הנעורים חסרת הסיכויים. הוא לא מסוגל להתמודד עם הבעיות האלה, מדחיק אותן ובסופו של דבר זה מתפרץ בשיגעונו. בשלב הראשון לקראת השיגעון, הירשל סובל מנדודי שינה ומרבה לחשוב על דודו המשוגע. השיגעון הוא אמצעי למאבקו בחברה כמו גם אולי גזירת הגורל הרובצת על המשפחה. השיגעון בא לביטוי בהזיות, בהתייחסות המוזרה לשעון, שנאה לתרגול, הרהורים על מותו, לישת שעווה, ריצה ליער והתנהגות מוזרה ביער. הבריחה ליער היא מחאה כנגד הכבילה שכבלו אותו, ניסיון לברוח מכבלי החברה, שנאה עצמית ומתן ביטוי ליצרים האינדיבידואליים. משמחלים וחוזר מבית המרפא של ד"ר לנגזם חל שינוי מהותי ביחסו אל 3 הנשים בחייו:

- א. מתחיל להשתחרר משליטת אימו
- ב. מפתח רגשות חיבה לאשתו
- ג. משתחרר ממחשבותיו על בלומה.
- ד. ההחלמה היא תהליך של השלמה והתפכחות – ההשתחררות מהכבלים שמאפשרת לו מציאת מקום לאהבה.

הירשל מבין שעיוורונה של החברה והכסף והזהב שמסמאים את עיני הבריות הם שגרמו לשיגעונו אולם עיוורון זה הוא גם תנאי הכרחי להישרדותו. (המנגן הסומא המופיע בסיפורו של לנגזם מנגן מנגינה שאין לה סוף ואין לה התחלה, המנגן העיוור מקבל בעיוורון את כספה של החברה בכדי לשרוד. כשהירשל מחלים, הוא לומד להשלים עם המציאות. הוא זורק לסומא מטבע הכי גדול מכל המטבעות- זו מחאתו של הירשל.

יחסי הירשל ואימו:

הקונפליקט המרכזי של הירשל הוא עם אימו. צירל מצטיירת כאישה קשה וקרה השולטת ביד רמה בכל עינייני הבית. משגיחה על הירשל, שולטת על כל מעשיו אך אינה מספקת לו חום אימהי, למרות שהוא בן יחיד. יש במערכת היחסים ביניהם פגימה. היא מתנגדת למימוש העצמי שלו, מאופיינת באמצעות להיטותה אחר אוכל. מגלה כפייתיות באכילה מופרזת ובהנאה מהסעודות (מסמל כניעה ליצר חמדנות וחומרניות). גם להיטותה אחרי הממון, מצבי רוחה וקשריה עם

הסביבה מאופיינים בעזרת האוכל. בניגוד אליה, הירשל מתעב תכונות אלה (אפילו צמחוני). הוא נמצא במצב של תלות, לא מצליח לתפקד באופן עצמאי ומפגין תסביכים שמקורם עוד בילדותו: בן יחיד, לא זוכה לחום ואהבה, יחסים מעוותים עם ההורים (תועלתיות), חינוך לא עקיב עקב החשש מהשיגעון. צירל הופכת לשליטת הבית הסמויה עקב אופייה הסמכותי וערמומיותה. כשמחליטה להשיא את בנה למינה, פונה קודם כל לשדכן ורק אח"כ "מתייעצת" עם בעלה, גורמת לו לבטא את רצונותיה כרצונותיו, יודעת לשכנע בדרך הלטיפות (כך נהגה גם עם הירשל כשרצתה לשכנעו). צירל חיזקה את תחושת התלות של הירשל בה, מנעה ממנו את יכולת ההתמודדות עם בעיותיו ורצונותיו ו"סרסה" אותו ולכן אין לו את היכולת להגיע להגשמה עצמית.

אצל בלומה מוחצנות תכונות "אימהיות" מנוגדות לצירל. צירל דואגת להרחיק את בלומה מבנה ומביאה לו אישה שונה. אישה ילדה שלא תספק לו את המהות האימהית החסרה לו ולא תהווה איום. הירשל נכנס לתסבוכת פסיכוכי כתוצאה ממערכת היחסים המתסכלת עם אימו, זה מביא אותו אל השיגעון שהאיום שבו מזכיר לה את השיגעון של אחיה ותוצאותיו ההרסניות. בלומה מחריפה את הקונפליקט בין הירשל ואימו, גם אחרי לכתה. צירל מנסה להטות את בלומה לעולם המשרתות בעוד הירשל מנסה להטות לתחום האישה החוקית. דוגי נוספת להיות בלומה בלב הקונפליקט: הניסיונות לנעוץ את המפתח בדלת אחרי שובה של משפ' הורוביץ ממסיבת האירוסין. המפתח סמלי לכך שצירל לא הצליחה לנעוץ את מינה כחלופה בליבו של הירשל. היא מחבבת את מינה כי מאמינה שהיא תוכל להרחיק את בלומה מליבו: "חיבה יתרה חיבבה את מינה שנעשתה כלתה ותסייעה לפטור את הירשל מבלומה" ולעומת זאת הירשל חושב מה יאמר לבלומה. היא מנסה לכבות את האש הארוטית משהו שהבעירה בלומה בלב הירשל ומרוב הליטות להשיג מטרה זו – מאבדת את היקר לה מכל – שפיות בנה יחידה. בסופו של דבר זנח הירשל את רעיון מימוש האהבה האמיתית והתאים את מעשיו לרצונותיה של אימו.

מערכת היחסים של הירשל עם אהובותיו:

יחסי הירשל ובלומה: הרומן כולו סובב סביב כשלון האהבה בין הירשל ובלומה. השם בלומה נגזר מהשם הלועזי - BLUME פרח, נשי, יופי פנימי. ובעברית: בלומה- סגורה, בלתי מושגת. היא דומה ושונה מהירשל. דומה לו באינטליגנציה ובתאוות הקריאה אך שונה ממנו ביוזמה ובאי הכניעה שהיא מגלה. ניתן ללמוד עליה מתוך חלומה המביא לביטוי את החרדות והמחשבות העצורות בה. החלום הוא אמצעי לעיצוב וחישוף הנפש. כשנודע לבלומה על שידוכו של הירשל למינה היא נפגעת קשות אך אינה מגיבה. היא מבינה שהירשל משועבד למרותה של אימו ובניגוד לו מחליטה לבחור בחיים עצמאיים, היא נאבקת על חירותה: "אמרה בלומה בליבה, וכי בשביל שהירשל משוך אחרי אימו צריכה אני להתייאש, אם ידיו אסורות, אני בת חורין!". היא מבודדת מבחינה חברתית אך שומרת על חרותה הפנימית, מעשית, חרוצה והגונה. בלומה אינה נכנעת לגזירת הגורל ולהחלטות האחרים – עוזבת את בית הורוביץ כשמבינה שאין סיכוי ליחסיה עם הירשל. היא אינה נענית למחזרים. גם לאחר שבלומה עוזבת היא בתוך ליבו של הירשל, הוא חושב עליה ומצפה לבואה, מדמיין שמשוחח עימה, משווה אותה למינה- "החלופית" מסתובב בלילה סביב ביתה ולבסוף דעתו נטרפת.

מוטיבים בספור :

תסכולו של הירשל מתבטא בעזרת מספר מוטיבים ; מוטיב הספר : יחסי הירשל- בלומה נרקמים על רקע קריאת הספרים. הקריאה מסמלת את הנפש המשוחררת "הספר פותח לה פתחי עולם... עושר ונכסים אין לה בלומה... אבל נשמתה בת חורין". לאחר נישואי הירשל למינה, הוא לא מסוגל להמשיך לקרוא: "על יד על יד נעשה הירשל כשאר המשכילים, כשאדם נער קורא בספרים, נשא אישה, מניח ידו מהם...". מינה מנסה לעניינו בספרים אולם הוא אינו מתחבר לכך, בניגוד לחיבור זה עם בלומה.

מוטיב הנר :

בעת החתונה כבה הנר- דבר המסמל בעיני הירשל את גירושיו ממינה. בשלב מאוחר יותר- מציץ לביתו של מזל ומחפש את אורה של בלומה המסמלת את הנר הדלוק. נר דלוק- בעירה של אהבה. נר כבוי- חוסר תשוקה, כיבוי תחושות הלב.

מוטיב התרנגול :

(תרנגול = גבר) משמש לתיאור מצבו של גבר שזעקתו הארוטית לא נענתה. משמש לביטוי שגעונו של הירשל. כששב הביתה לאחר שהסתובב סביב ביתה של בלומה ובוכה, שומע את קול התרנגול. מכאן ואילך מתגלה טירופו שמגיע לשיא בצעקתו של הירשל: "אל תשחטוני, אל תשחטוני אינני תרנגול" – זעקה המבטאת את אימתו מפני החברה שדיכאה את גבריותו. כשהירשל נמצא בבית המשוגעים, "מורדמים" כל המוטיבים הקשורים לשיגעונו. תרנגול לא קורא, כלב לא צועק והוא מוטל על מיטתו כשעון שנפגם.

מוטיב השינה :

שנתו של הירשל נודדת לפני השתגעונו ולאחריה. הוא חרד ומחשבות מטרידות אותו, אינו יכול לתפקד ולהשתלב באורח החיים התקין.

הדוד המשוגע :

דמות מקבילה לזו של הירשל ומושא להזדהות. הדוד מבטא את הגורל הרודף אחרי המשפחה ומהווה רמז מטרים למה שיקרה להירשל עצמו.

ההתנתקות מבלומה. הניתוק מתרחש רק לאחר שבנו נשלח להוריה של מינה. הירשל מעמיד את בלומה בקטגוריה אחת עם אימו, שתיהן צרות עין ומחשבות חשבוניות ובהדרגה יחסו אליהן נהפך מאהבה לשנאה. הוא מצליח לבסוף ליצור קשר בריא עם מינה, מה שמעיד על יכולתו להתנתק מבלומה.

יחסי הירשל ומינה : מערכת היחסים ביניהם מורכבת ולא ברורה. הם נעים מדחייה וחוסר יכולת לבנות קשר בריא המוביל את הירשל לשיגעון עד לבניית קן משפחתי זוגי תקין. מינה בעיני הירשל : לפני הנישואין : הירשל לא בחר במינה, נאלץ לשאתה עקב לחץ אימו. בחתונתם כבה הנר, אותו מדמה הירשל לטקס הגירושין במהלכו עוזבת האישה את הבית. מינה מצטיירת בעיניו כ"בגד שמקיף את הגוף ואינו מחמם" ומעוררת בו תיעוב גופני ושיממון רוחני. השינוי ביחסיהם : לאחר שבנם הראשון נשלח להוריה של מינה, הירשל מגלה את מהותה האמיתית ותכונותיה הנשיות של בלומה. "אותה שעה לא הגה הירשל לא בבנו ולא בשום דבר שבעולם. כל עצמו של הירשל היה מרגיש באשתו ששוכבת לפניו ונושמת... מעיניה של מינה

הבהיקה ציצת אור שכיוצא בה לא ראה הירשל מעולם... נסתכל וראה שאבריה נתמלאו... לא הספיק לשאול עד שהבהיק זיק של נרות מעיניה האימהיות. מיד נפקחו עיניו של הירשל והכיר את האמת. " הוא מתקרב אליה באופן הדרגתי ורגש הסלידה מפנה מקום לחיבה ואינטימיות. מה גרם לתמורה ביחסו למינה?

א. ירידת השפעתה של צירל- היא חדלה לחצוץ ביניהם.

ב. ירידת השפעתה של בלומה על הירשל- מינה הופכת בהדרגתיות המפלט של הירשל מצירל ועריצותה וגם מפני צילה הצונן של בלומה. הוא מגיע להכרה שבלומה לא תספק לו אהבה. בהתחלה בלומה מהווה ניגוד לאימו-רכה וענוגה, אך לקראת סיום הסיפור הוא מתייחס אל שתיהן כאל אותה קטגוריה.

נקודת מפנה נוספת בשינוי יחסו למינה – הנשף בבית גילדנהורן – מינה מהווה שם עבורו משענת מפני תחושת הבידוד שחש במסיבה, משווה בין עיני מינה לעיני בלומה, לטובת מינה.

דמויות המשנה :

לדמויות המשנה תפקיד מרכזי בייצוג החולשות הפנימיות של הקיום הבורגני.

ברוך מאיר הורוביץ: מייצג את אלה שקיבלו על עצמם את אמות המידה של החברה היהודית הבורגנית כדי לזכות בביטחונה. ברוך מאיר הוא אב-טיפוס של אדם שהשלים עם קיומו, וויתר על אהבתו למירל, אימה של בלומה, על מנת להסתפח לביתה העשיר של צירל. הוא זכה בביטחון שהכסף מקנה לאדם על חשבון חיי האהבה. בולטת ההנאה שלו מממונו וממה שזה מקנה לו (נסגר עם צירל בחנות והם מונים את כספם, עושים ערמות ומתמוגגים מנחת...). כניעה לעולם הערכים של הממון מאפיינת את העיירה כולה- הזיווגים נעשים בהתאם לממון והמעמד הכלכלי- התנהגות שזוכה לביקורתו של המחבר. ברוך מאיר חושש מהפגישה עם הלא מודע, מבחינה זו הוא אינו מגיע לבגרות. כדי להתבגר על האדם להתנתק מטבורה של החברה ולנהוג על פי ציווי ליבו. (בלומה, בניגוד לו, משועבדת מבחינה פיסית אך נפשה בת-חורין. בולט במיוחד כאשר היא עוזבת את ביתו ועוברת לגור אצל עקביה מזל ותרצה מזל שנשאו בניגוד לנורמות החברתיות ומתוך אהבה.

גדליה צימליך: אביה של מינה: מייצג את המתעשרים החדשים, דור ראשון לעושר שפוחד כל הזמן מפני יום המחר ומאובדן הכנסתו ובטחונו. (בניגוד למשפ' הורוביץ שהם עשירים "ותיקים"). יחסיו של צימליך עם הרשויות תלויה ומבוססת על שוחד- עוד נורמה פסולה המאפיינת את החברה.

דודו של הירשל (המשוגע): הטירוף הוא ביטוי לנפש מודחקת, הוא מתגלגל מדור לדור ונתפס כקללה שאינה מניחה לאיש. צירל מפחדת שבנה ילך בעקבותיו. הירשל דבק בדודו משום שהוא העז להשיג את מה שהירשל אינו מעז- חריגה מהמוסכמות וסלילת של דרך משלו. ייתכן שטירופו לא היה אמיתי ואולי רק נתפס ככזה בשל שחרג ממוסכמות. (הצמחונות שלו נתפסה כשיגעון, צירל מקשרת בין לימודי החוץ שלו לטירופו...).

יונה טויבר. השדכן, שדרכו מצליחה צירל לשדך בין בנה הירשל למינה. לאמיתו של דבר תכונתו העיקרית של יונה השדכן זה בשתיקה, תוך שהוא מכוון את הדברים על פי רצון ההורים והדברים נעשים כאילו מאליהם. הוא הגיע לעסוק בשדכנות בדרך-אגב. היה אדם משכיל שניסה כוחו בכתיבה בכלל ובכתיבת איגרות לאנשים בפרט כדי להתפרנס. הוא ניסה לעסוק במסחר אך לא

הצליח וכילה גם את הנדוניה של אשתו. תוך כדי כתיבת אחת האיגרות לאנשים, מישהו ביקש ממנו לכתוב איגרת להצעת שידוך להורים הנגדיים שאליהם רצה להשתדך, ולאחר זאת התפרסם בין אנשי הקהילה שיונה טויבר עוסק בשדכנות ומפה לאוזן הגיעו אליו אנשים לשדך את ילדיהם.

מוטיבים חברתיים בעלילה:

מוטיב האכילה: מתייחס בעיקר לדמותה של צירל, המתנגדת העיקרית למימוש העצמי והרצונות של הירשל. עיקר תאוותה של צירל היא האכילה. מאד מרוצה מבלומה, בין היתר כי היא מתקינה ארוחות מצוינות. נאמר עליה: "שבאה לכלל שנים שכל עיקרה של אישה אינו אלא מאכל ומשתה". הסעודה היא סמל לחיי משפחה בורגניים. פעמים רבות לאורך הסיפור, כשמתוארת החברה הבורגנית, היא מתוארת על רקע ארוחות דשנות.

כל עוד הירשל שומר על האינדיבידואליות שלו, הוא סולד מהאכילה התאוותנית של אימו. לאחר שנכנע לתכתיביה ולחיים הבורגניים הוא משתף בארוחות האלה ובמצבים אחרים הוא נמנע ומתנגד לאכילה הכפייתית ונוטה אף לצמחונות. הוא אף מהרהר שמא דודו, אחי אימו נחשב למשוגע כי הוא "נתפרנס מן העשבים, נזיר היה מן הבשר..." הירשל מקשר בין אכילת פגרי עופות ודגים לבין דמותה של מינה שנכפתה עליו ע"י אימו בתאוות הממון שלה. מינה קשורה למעגל הזלילה כשם שדודו היה ניגוד למעגל זה. הירשל מרגיש שאינו מממש את עצמו ויוצר קשר בין זה לבין רעב. (מרעיב עצמו במטרת למצוא תיקון). האכילה מסמלת עבורו כניעה לתכתיביה של אימו. בולטת הקבלה ניגודית בין הסעודה עם מינה ומשפחתה לבין אכילת העוגיות של בלומה.

מוטיב הבית: הבתים ברומן מבטאים את פני החברה. ביתם של ההורוביצים נמצא בטבורה של העיר, מבוסס על הממון שמנווט את חייהם. הם אינם ממהרים הביתה בסיום יום העבודה וממשיכים לשבת בחנות ולספור את הכסף. הבית כשלעצמו אינו מהווה עבורם ביטחון קיומי. כשהם חוזרים ממסיבת האירוסין הם מוצאים את ביתם נעול בידי המשרתת. גדליה צימליך חרד כל הזמן מפורענות שתבוא על בית- גם עבורו אין הבית מקום המעניק ביטחון נפשי וקיומי. יונה טויבר מצליח לבנות לו בית על בסיס כלכלי כשגיצל שטיין, אחיה של אשתו תומך בהם. הבתים הללו מושתתים על ממון. בתים אחרים אינם קיימים. ביתה של סופיה שומס, בעלה אינו בבית רוב הזמן ולכן היא מרבה לבלות אצל מינה. בלומה אינה נישאת ולא מקימה בית. כל העירה כולה בנויה על בית קברות ותשתיתה נרקבת. ביתם של עקביה מזל ותרצה (ביתה של בלומה) יוצא דופן. הירשל נאבק על ביתו האמיתי. בתחילה בורח מהבית אל היער ואל השיגעון. שיבתו הביתה היא כניעה והשלמה עם גורלו. הבית הוא סמל למוסכמות החברה וחזרתו הביתה מסמלת את חזרתו למסגרת החברתית.

היער: מסמל עולם ללא גבולות, ללא חוקים מחייבים, עולם של רגשות עזים שאינם יכולים לבוא לידי ביטוי. כל הסדרים והמנהגים בטלים ביער והוא ביטוי למרידה בכל סדרי החברה.

הקבצן הסומא: לאחר שהדוד מסתלק מהבימה הסיפורית, הופך קבצן עיוור כהשלכה לדמותו של הירשל. הקבצן העיוור מופיע לראשונה בסיפורו של ד"ר לנגזם, הקבצנים הינם דמויות המביעות רגשות עמוקים. בחלומו הוא זורק כסף לתוך עיניו של הקבצן ומעוור את עיניו שלו. הקבצן הסומא הוא השלכה נפשית של הירשל- מצד אחד ביטוי למרד ומצד שני ביטוי לכניעתו.

שגרות לשון המאפיינות את דמות המספר: המספר משלב שגרות לשון, ביטויי חוזרים המתפקדים כמוטיבים חוזרים.

"אלוקים בשמים": ביטוי שיש בו מעין קטרוג על הגורל: "מירל האלמנה שכבה ימים רבים חולה. רופאים ורופאות אכלו את יגעה ואת החולה לא רפאו. אלוקים בשמים ראה את מכאובה ונטלה מן העולם." [...] "... הכוח שנתן אלוקים שבשמים" לבלומה לעבוד בבית קרוביה... דמות האלוקים מלווה גם את נישואי הירשל ומינה: "אלוקים שבשמיים יודע נרו של מי כבה..." "אלוקים שבשמים עשה לה בית (למינה) ואינה צריכה לשל אחרים..."

דמות המספר מתייחסת באירוניה לגורלו של הזוג. הבית שהוקם בחסד אלוקים אינו בית. הכרת התחושה שהגורל האלוהי פועל באופן סתמי וחסר רחמים: "אבל אלוקים שבשמים וצירל וטויבר על הארץ עשו שישא את מינה ולא ישא את בלומה". ההקבלה בין אלוקים לבין צירל וטויבר מאירה את הגורל באופן אירוני. הלשון שיוצרת אירוניה מופנית כלפי אלוהים המשתף פעולה עם החברה בכפיית רצונה על הפרט. לא הצדק והרחמים מאפיינים את אלוקים שבשמים אלא גורל עיוור הפוגע לעיתים באדם. לקראת סיום הרומן משתנה משמעות הביטוי כשמדובר בתיאור חייהם של הירשל ומינה שנגאלו מן המכאוב. "אלף": הרבה מאד- לשון הבאה לבטא חוויה מועצמת מאד, אולם מכיוון שיש פה פער בין החוויה לבין המציאות, נוצרת אירוניה. בעולם השגרתי והקבוע שבו שולטת רשות אחרים, אין מקום לחוויות בעלות עוצמה-יתר.

סיכום: ראשיתה של העלילה בהופעת גורם זר בחיי המשפחה הבורגנית (בלומה), המוציא אל הפועל כוחות מודחקים. הגיבור אינו מסוגל להתמודד עם כוחות אלה- המשפחה מנסה לבית את הירשל ולכבול את הכוחות שנתגלו בו במוסד הנישואין. כפל ההדחקה גורם לכפל התפרצות בטירופו. תמונת הטירוף הוא השיא ברומן. אחריו העלילה יורדת. הדמות נכנסת למרפאתו של ד"ר לנגוס. המתרחש מתרפה כשהגיבור נרפא מנפשו. הירשל חוזר לביתו ומוצא את מקומו בחברה, מאחר ששוב אינו תובע לעצמו מקום משלו. העלילה מעוצבת בעזרת מוטיבים שונים, חלקם רגשיים פסיכולוגיים וחלקם חברתיים.

ברומן ניצחה "סעודת האם" (תכתיביה של החברה) את "בת המלך" (מושא האהבה) כדרכם של דברים אידייליים רומנטיים, שאינם מתממשים מעולם אלא מתנפצים אל קרקע המציאות. "סיפור פשוט" אינו סיפור פשוט כלל וכלל. הוא דורש מן הקורא לשים לב לפרטים שנראים, לכאורה, חסרי ערך, אך הם מניעים את העלילה ומעניקים לה את ייחודה.